

project:

Bouwhistorisch onderzoek (winkel)pand met arbeidershuisjes

a/d Smidshoef 26-28 te Hendrik-Ido-Ambacht

rapportage
bouwhistorisch
onderzoek

Bouwhistorische verkenning

(winkel)pand met arbeidershuisjes a/d Smidshoef 26-28
te Hendrik-Ido-Ambacht

Opdrachtgever:

Historisch Genootschap Hendrik-Ido-Ambacht

Auteur(s):

Ing. W.G. van Reenen

Nr.: 019

Project: 15102

Status: Concept

Jaar: 2016

Versie: 15-01-2016

© 2016 Lakerveld ingenieurs- & architectuurbureau BV Overname van tekst is toegestaan.
Bronvermelding is verplicht. Voor gebruik van beeldmateriaal en tekeningen is schriftelijke toestemming van de auteur vereist.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op welke andere manier, voor doeleinden anders dan hierboven vermeld, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Foto titelpagina:

Boven; de voor- en linkergevel van het pand dat aan de Dorpsstraat grenst (huidige situatie).

Onder; een ongedateerde luchtfoto waarop het onderzochte object te zien is met de omliggende bebouwing.

Inhoudsopgave

1	Voorwoord	4
2	Gegevens	5
2.1	Kerndata	5
2.2	Overige gegevens	5
2.3	Monumentenomschrijving	5
3	Bouw- en gebruiksgeschiedenis	6
3.1	Stedenbouwkundige ontstaansgeschiedenis	6
3.2	Bouw- en gebruiksgeschiedenis	7
4	Bouwhistorische beschrijving	13
4.1	Inleiding	13
4.2	Stedenbouwkundige situering	13
4.3	Exterieur	13
4.4	Constructie	17
4.5	Interieur	18
5	Waardestelling	21
5.1	Interne waardestelling	21
5.2	Waardestellingsrepresentatietekeningen	25
6	Advies	26
6.1	Overig advies	26
7	Geraadpleegde bronnen	27
7.1	Literatuur	27
7.2	Archief	27
8	Bijlagen	28
8.1	Inventarisatielijst(en)	28
8.2	Fotoreportage huidige situatie	29

1 Voorwoord

Nadere toelichting op de bouwaanvraag van 1918.

De bedoeling van deze verbouwing is: het plaatsen en verplaatsen van oude en nieuwe kozijnen. Het wegbreken en optrekken van verschillende binnendeuren en alles wat hiermee verband houdt tot hervorming van de thans aanwezige winkel; in kantoor, voorkamer en gang.

Citaatfragment bouwaanvraag 1918.

Dit rapport bevat een bouwhistorische verkenning van de panden aan de Smidshoef 26-28 te Hendrik-Ido-Ambacht. Het geheel bestaat uit drie (voormalige) panden. Het voorste pand, gericht op de Dorpsstraat, bestond uit een winkelruimte op de begane grond en erachter en erboven wonen. Achter het voorste pand waren twee arbeidershuisjes aanwezig. Nu fungeren de panden samen als één geheel. Vanwege de geplande verbouwing ligt er een onderzoeksvraag naar de voorgevel van het voorste pand en de beide voormalige arbeidershuisjes.

De aanleiding tot het verkennend onderzoek is het plan om het pand te verbouwen. Om te komen tot historisch verantwoorde ingrepen is bouwhistorisch onderzoek verricht op het niveau van een verkenning. Dit rapport is bedoeld als leidraad voor de geplande (ver)bouwplannen om de waardevolle elementen te benoemen en te behouden.

De verslaglegging in dit rapport berust vooral op een analyse van het gebouw zelf. Vanwege de vraagstelling van de opdrachtgever is vrijwel geen literatuuronderzoek uitgevoerd. Het archiefonderzoek is verzorgd door bouwadviesburo A3 te Mijnsheerenland waarvan in deze rapportage gebruik is gemaakt. Het bouwhistorisch onderzoek is uitgevoerd volgens de Richtlijnen bouwhistorisch onderzoek 2009.

Tenzij anders vermeld, is het beeldmateriaal afkomstig van Lakerveld ingenieurs- & architectuurbureau BV. De waardestellingsrepresentatietekeningen zijn gemaakt op basis van de tekeningen van bouwadviesburo A3 te Mijnsheerenland.

Noordeloos, 15 januari 2016

W.G. van Reenen

2 Gegevens

2.1 Kerndata

2.1.1 Kerndata

Identificatie	: Smidshoef 26-28 te Hendrik-Ido-Ambacht
Datering	: 1777
Huidige functie	: Expositie en kantoorruimte Historisch Genootschap
Oorspronkelijke functie	: Winkel met wonen en arbeidershuisjes
Stijl	:
Iconologie	:
Actoren	: S. de Waard, J. Maaskant, W. Legerstee, Gemeente Hendrik-Ido-Ambacht, Historisch Genootschap Hendrik-Ido-Ambacht

2.2 Overige gegevens

2.2.1 Overige gegevens

Eigenaar	: Gemeente Hendrik-ido-Ambacht
Status	: Rijksmonument, nr. 21502
Categorie	: Woningen en woningbouwcomplex
Topografie	: Provincie Zuid-Holland Gemeente Hendrik-Ido-Ambacht Hendrik-Ido-Ambacht

2.2.2 Kadastrale gegevens

Gemeente	: Hendrik-Ido-Ambacht
Sectie	: D
Nummer(s)	: 2342

2.3 Monumentenomschrijving¹

2.3.1 Monumentenomschrijving

Huis met verdieping en zadeldak tussen puntgevels met vlechtingen, 1777.

¹ : Letterlijk overgenomen uit het monumentenregister van de RCE.

3 Bouw- en gebruiksgeschiedenis

Omdat de beschikbare informatie zeer beperkt is en de teksten een kleine omvang hebben, wordt om pragmatische redenen de bouw- en gebruiksgeschiedenis tegelijkertijd in dezelfde paragraaf behandeld.

3.1 Stedenbouwkundige ontstaansgeschiedenis

Voor de ontstaansgeschiedenis van de stedenbouwkundige context wordt verwezen naar Alders, G.P. e.a., *Hendrik Ido Ambacht 1332-1982, 650 jaar waard*. Historisch genootschap Hendrik Ido Ambacht (1982).

Relevant voor de bouwhistorische verkenning is de vermelding dat Hendrik-Ido-Ambacht een samenvoeging is van verschillende ambachten en dat het onderzochte pand gesitueerd is op het beste, hoogste en daarmee oudste bewonerslocatie in één van de ambachten, namelijk het Ambacht Hendrik Ido. Op deze oudste bewonerslocatie staat ook de kerk en stond de ambachtsheerlijke hofstad.

Verschiedende delen van het huidige Hendrik-Ido-Ambacht hebben een eigen historische identiteit. Het deel Oostendam is het gedeelte van de haven en de schipperswoningen en is indertijd ontstaan bij de haven en de sluis. Vanwege de havenactiviteiten ontstond een gemeenschap van winkels en middenstandsbedrijven.

Het deel De Steenplaats wordt de industriële wijk genoemd. Hier bevonden zich de steenbakkerijen en ook wel enkele vlasboerderijen en verderop, in het huidige Zwijndrecht, de zoutziederijen.

In het gebied rond de kerk, het Ambacht-dorp, bevonden zich van oudsher de landbouw- en vlasboerderijen. In het gebied rond deze boerderijen bevonden zich kleine arbeidershuisjes voor de boerenknechts en vlaswerkers. Het onderzochte pand bevindt zich in het Ambacht-dorp.

Afb. 1: Fragment van het kadastrale minuutplan uit 1811 – 1832.

O.A.T.

De oorspronkelijke Aanwijzende Tafel (O.A.T.) is een register dat samen met het minuutplan het uitgangspunt vormt voor de kadastrale administratie zoals die reeds vanaf 1832 tot nu toe wordt bijgehouden.

Bij de kadastrale minuut hoort een O.A.T. deze O.A.T. vermeld bij het perceel van het onderzochte object dat nr. 74 uit een huis, schuur en erf bestaat, nr. 75 en 76 zijn huizen en nr. 77 is een boomgaard.

De huisjes op nr. 75 en 76 zijn volgens de OAT even groot. Op het kadastrale minuutplan zijn de huisjes qua omvang evengroot als nr. 74. In de huidige situatie is de aansluitende laagbouw van de twee huisjes een stuk langer dan het voorhuis. De verhouding van voorhuis en arbeidershuisjes op de minuutplan lijken niet overeen te komen met de huidige situatie. Wanneer echter de kadastrale minuut over de huidige situatie wordt heen gelegd, klopt de situatie wel. De conclusie is dat het voorhuis in het begin van de 19de-eeuw al een gedeelte van de lagere achterbouw in gebruik had.

Afb. 2: Drie kaarten zijn over elkaar gelegd. De kadastrale minuut uit begin 19de-eeuw, de huidige kadasterkaart en de situatie van Google Maps.

Opmerkelijk is dat op de huidige kadastrale kaart 4 huisnummers staan voor het onderzochte pand.

3.2 Bouw- en gebruiksgeschiedenis

Als het jaartal van de deksteen op de tuit van de voorgevel maatgevend is, dan is het pand gebouwd in het jaar 1777. Het is goed mogelijk dat een gedeelte van de rechtergevel van het voorhuis ouder is dan 1777. Zie voor de motivatie de bouwhistorische beschrijving verderop in dit rapport. De eerste gegevens die in het archief gevonden zijn, is een tekening behorend bij een bouwvergunning uit 1918.

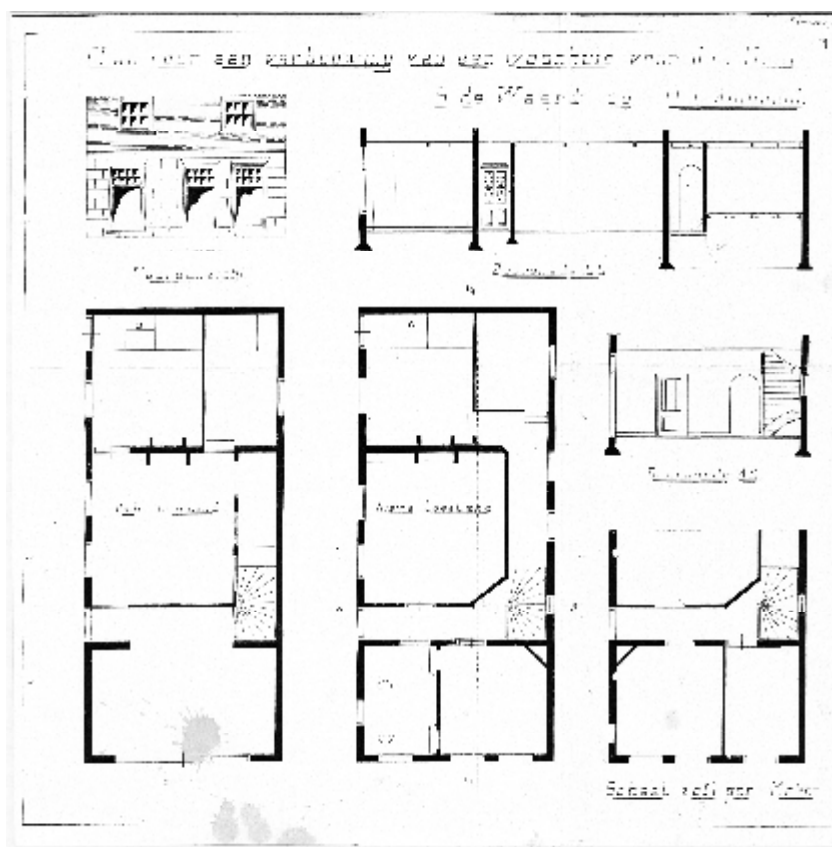
Bouwaanvraag 1918

De tekening geeft het plan weer voor een verbouwing van een woonhuis voor den Heer S. de Waard te H.I. Ambacht. Deze tekening laat de bestaande en gewenste nieuwe toestand zien van 1918 en is aangevuld met een alternatieve indeling van het voorste gedeelte van het voorhuis. Gelet op de tekening uit 1958 is de alternatieve indeling niet doorgegaan, maar gelet op de tekening van 1936 met bijbehorende bouwvergunning is het alternatief uitgevoerd. In de bouwvergunning van 1936 is geen sprake van het spiegelen van de plattegrond door het verplaatsen van de binnenwand. Het is op dit moment niet duidelijk welke indeling het is geweest. De omvang van de woning van de heer De Waard omvat het voorhuis en een gedeelte van de aansluitende laagbouw. Deze omvang is dezelfde zoals te zien is op de kadastrale minuutplan van begin 19de-eeuw. Het is niet bekend vanaf welk jaar het voorhuis ook een gedeelte van de achterliggende laagbouw in gebruik heeft genomen. Vermoedelijk is het voorhuis in het verleden helemaal gescheiden geweest van de achterliggende laagbouw.

In de toelichting op het aanvraagformulier voor de bouwvergunning staat een belangrijk gegeven. *'De bedoeling van deze verbouwing is: het plaatsen en verplaatsen van oude en nieuwe kozijnen. Het wegbreken en optrekken van verschillende binnendeuren en alles wat hiermee verband houdt tot hervorming van de thans aanwezigen winkel; in kantoor, voorkamer en gang'.* De grote winkelruimte die tot dan de volle breedte van het pand beslaat wordt in tweeën gedeeld in een kantoor en voorkamer. Om dat mogelijk te maken wordt de

karakteristieke winkelpui (zie afb. 4) vervangen door een drietal (schuif)ramen en wordt het onderste gedeelte van de voorgevel gepleisterd. De keuze voor pleisterwerk zal ingegeven zijn door het wegwerken van bouwsporen. Ook wordt dan de wand tussen voormalige winkelruimte en gang weer dichtgemaakt.

Voor 1918 was de aansluitende laagbouw in twee ruimten verdeeld en beide ruimten waren vanuit het voorhuis toegankelijk vanuit de grote ruimte. Aan beide zijden van de schouw bevond zich een deur waarvan de rechter deur toegang gaf tot een verhoogde ruimte boven een kelder. In 1918 worden beide deuren dichtgemaakt en wordt langs de rechtergevel een nieuwe gang met toegang gecreëerd naar de

Afb. 3: Tekening behorend bij de bouw-aanvraag uit 1918. aansluitende laagbouw. Omdat dit de enige toegang naar achteren is, wordt de kelder ingekort en de vloer gedeeltelijk verlaagd. Door deze wijzigingen sneuvelt de bedstedenwand. De bedsteden worden ingeruild door de hiervoor genoemde nieuwe gang.

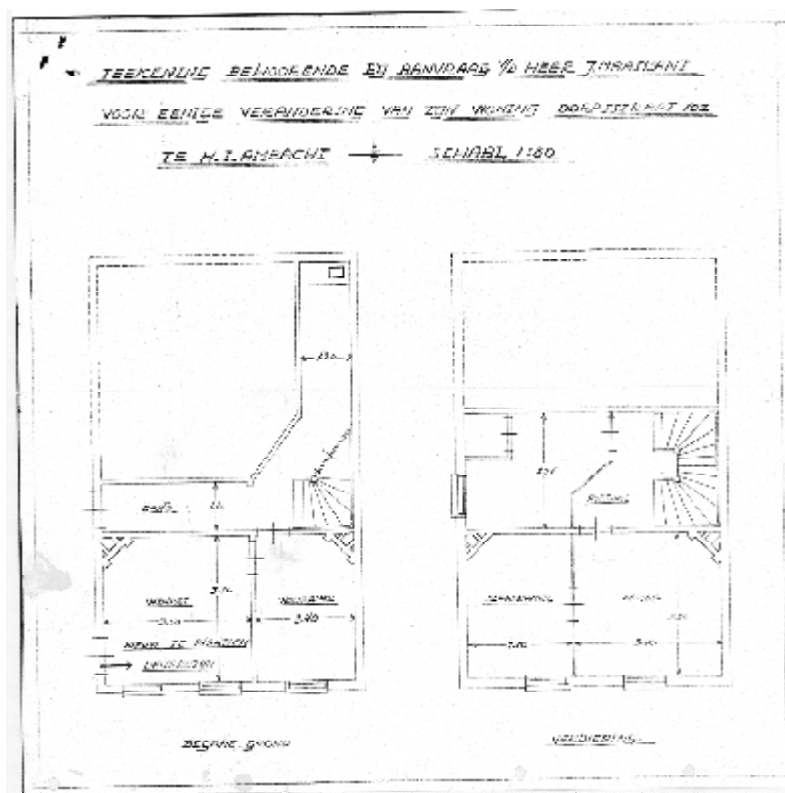
Afb. 4: Een ansichtkaart uit 1895 waarop de winkelpui van voor 1918 is te zien.

Bouwaanvraag 1936

Bij deze bouwaanvraag bevindt zich een tekening die alleen betrekking heeft op het voorhuis. Het vermoeden is dat de aansluitende laagbouw dan niet meer betrokken is bij het voorhuis. Volgens de tekening wordt de gang naar achteren afgesloten. Er vinden enige wijzigingen plaats. De bouwvergunning geeft het volgende weer: *'Ondergeteekende vraagt hierbij aan Uw college beleefd vergunning voor eenige veranderingen van zijn woning Dorpsstraat 102. De wijzigingen zijn als volgt: Het in de zijgevel aanwezige halflichtkozijn te vervangen door een deurkozijn. De bestaande woonkamer in te richten als winkelruimte. Het verplaatsen van enig schotwerk op de verdieping waardoor de vervallen woonruimte beneden wordt vervangen'.*

Ook komt er (volgens tekening) een deur in de scheidingswand tussen winkel en woonkamer en komt er een tweede schouw (in de woonkamer).

Vermoedelijk komt er in deze bouwphase een toiletruimte op de verdieping. Het plaatsen van een w.c. met spoelinrichting is een voorwaarde van de verleende vergunning.

Afb. 5: Tekening behorend bij de bouwaanvraag uit 1936.

Onbekende fase

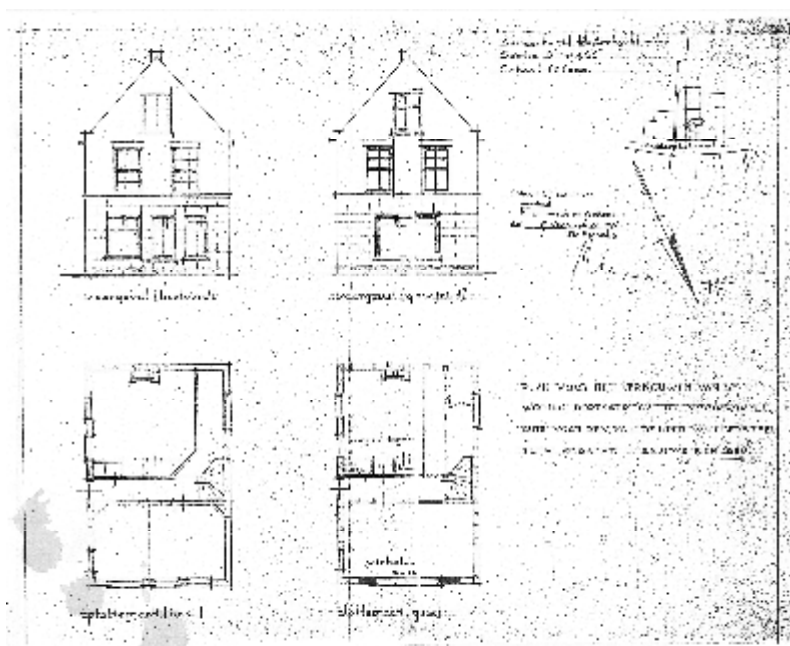
Ergens tussen 1936 en 1958 wordt in de grote ruimte links achter een toiletruimte en kastruimte op de begane grond toegevoegd.

Bouwvergunning 1958

De twee ruimten voor worden weer één grote winkelruimte. De raamkozijnen in de voorgevel worden vervangen door een groot etalageraam en het metselwerk wordt ingeboet en waarschijnlijk is het pleisterwerk geheel vervangen. De hoekschouwen verdwijnen en de vloer wordt vervangen door een granitovloer. De keuze voor een granitovloer zal ingegeven zijn door hygiëne-eisen voor de groentewinkel die er zich vestigt. In de granitovloer zijn geen sporen in de hoeken aanwezig van de oude schouwen. De granitovloer wordt gedateerd op 1958.

De gang naar achteren wordt ruwweg een gangbreedte naar links verplaatst. In deze zone wordt de vloerconstructie opgevangen met stalen INP balken.

Later wordt in deze zone nog een toilet en een invalidentoilet gebouwd met een doorbraak naar achteren. In 1958 worden ook de ramen op de verdieping gewijzigd.

Afb. 6: Tekening behorend bij de bouwaanvraag uit 1958.

In 1970 wordt de gemeente Hendrik-Ido-Ambacht eigenaar van het pand en verhuurt het momenteel aan het Historisch Genootschap Hendrik-Ido-Ambacht.

Afb. 7: Foto genomen in Mei 1969. Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, objectnummer 126.144.

4 Bouwhistorische beschrijving

4.1 Inleiding

De hoofdonderdelen van het gebouw worden aangeduid door de toevoegingen 'voor', 'links', 'achter' en 'rechts', gerelateerd aan de zijde van de Oosteindseweg. Per kleiner onderdeel (beschrijving van een wand in een vertrek, een enkele gevel etc.) wordt van links naar rechts beschreven, gerekend vanuit de positie staande voor of kijkend naar de gevel of wand.

4.2 Stedenbouwkundige situering

Het object is gesitueerd langs twee straten. Het voorhuis grenst met de voorgevel aan de Dorpsstraat en de achterliggende voormalige arbeidershuisjes zijn met de voorgevels gericht op de Smidshoef, een straat die haaks aansluit op de Dorpsstraat.

Afb. 8: Huidige situatie Smidshoef 26-28 te Hendrik-Ido-Ambacht.

4.3 Extérieur

4.3.1 Bouwmassa

De bouwmassa van het object bestaat uit een samenspel van verschillende volumes [foto 01,02] waarbij het volume dat aan de voorzijde aan de Dorpsstraat grenst [foto 01] het meest karakteristiek is. De volumes worden onderscheiden in een voorhuis uit 1777 en aan de achterzijde hiervan aangrenzende laagbouw bestaande uit twee of drie kleine arbeidershuisjes [foto 03,04]. In de grootte van de volumes is er een duidelijk onderscheid tussen het voorhuis en de

arbeidershuisjes. De aangrenzende laagbouw, direct achter het voorhuis is verlaagd. Dit deel is hoger geweest. Volgens een opmetingsteking was de verhoging er nog in 1985.

Beide volumes hebben een rechthoekige plattegrond. Het voorhuis bestaat uit een beganegrond, een verdieping en een zolder. Op het voorhuis ligt een zadeldak gedekt met opnieuw verbeterde hollandse dakpannen. Op de achtergevel staat een schoorsteen. Enkele meters vanaf de voorgevel heeft ook een schoorsteen gestaan [zie afb. 7]. Onder het dak zijn de schoorsteenkanalen nog aanwezig.

De (voormalige) arbeidershuisjes hebben eveneens een rechthoekige plattegrond en bestaan uit een beganegrond en zolder. Het dak is, evenals het voorhuis, een zadeldak gedekt met opnieuw verbeterde hollandse dakpannen. Echter de kleur is oranje in tegenstelling tot de blauwgrijze kleur van het voorhuis. Door de verschillende kleuren wordt het onderscheid tussen voorhuis en arbeidershuisjes versterkt.

De beide volumes zijn met elkaar verbonden met een doorbraak in de achtergevel van het voorhuis.

4.3.2 Voorgevel

Van de beide volumes (voorhuis en arbeidershuisjes) volgt een beschrijving per gevel.

Voorgevel voorhuis

Stopstukken
Hoewel de benaming 'stopstukken' geen officiële benaming is, is deze als vaktaal wel ingeburgerd binnen de wereld van bouwhistorici en restauratiedeskundigen. Stopstukken zijn op maat gemaakte houten pastroken, aangebracht in de dagkant van een kozijn. Ze vullen de ontstane sleuven bij de wijziging van de vensterindeling.

De gevel sluit aan op de verharde openbare weg van de Dorpsstraat [foto 01] en is symmetrisch van opbouw. De gevel is een tuitgevel en opgebouwd uit metselwerk in strak uitgevoerd kruisverband met vlechtingen aan de bovenzijde van gele lJssesteentjes met een oranjeleuige nuanciering.

Op de begane grond is een groot etalageraam aanwezig uit 1958 [foto 05]. De kozijnen erboven zijn oud, maar de ramen zijn gelet op vormgeving en detaillering van jongere datum [foto 06]. Dat de invulling van de raamkozijnen anders is geweest is te zien aan de stopstukken in de dagkanten van de kozijnstijlen. Bovendien is op oud beeldmateriaal (zie afb. 4) de oorspronkelijke indeling van de ramen te zien. De huidige raamindeling doet afbreuk aan de historische uitstraling van de gevel, dit geldt in het bijzonder van het raam op de zolder. Op de kozijnen zijn aan de buitenzijde en aan de binnenzijde geen sporen zichtbaar van luiken.

De tuit is afgedekt met een hardstenen deksteen die tevens als jaartalsteen fungeert, namelijk het jaar 1777 [foto 07]. Dit jaar is het veronderstelde bouwjaar van het pand. Ook de schouderstukken zijn afgedekt met een hardstenen afdekplaat.

Geblokt pleisterwerk vormt de gevelafwerking op de begane grond. Hiermee zijn de bouwsporen in dit deel van de gevel visueel weggewerkt. De overgang van pleisterwerk naar schoon werk wordt gemarkeerd door een geprofileerde gestucte lijst, geschilderd in een donkere kleur.

De achterliggende houtconstructie laat zich door middel van gevelankers aflezen.

4.3.3 Linkergevel

Linkergevel voorhuis

De linkergevel is qua opbouw en vormgeving vergelijkbaar met de voorgevel. Echter zijn er wel meer bouwsporen van zaken die zijn gewijzigd. Ook is het metselwerk niet strak uitgevoerd in kruisverband, maar afwisselend in staand- en kruisverband [10L+V=48,5cm].

De raamkozijnen zijn oud, maar de ramen op de begane grond zijn gelet op vormgeving en detaillering van jongere datum [foto 08]. Dat de invulling van de raamkozijnen anders is geweest is net als bij de voorgevel te zien aan de stopstukken in de dagkanten van de kozijnstijlen. Ook voor deze gevel zijn oude foto's bekend waarop fragmenten van de gevel zijn te zien met de indeling van de raamopeningen. De huidige raamindeling doet in vergelijking met de voorgevel minder afbreuk aan de historische uitstraling. Op de kozijnen zijn sporen aanwezig van luiken. Bij de bovenvensters zijn in beide rechter stijlen afgeslepen luikduimen zichtbaar [foto 09]. Bij de benedenvensters zijn de bovenste duimen nog aanwezig [foto 10]. De onderste duimen zijn hier weg vanwege de stijlen die zijn hersteld. Bij de benedenste raamvensters zijn ook de sluitpennen nog aanwezig waarmee de luiken van binnenuit gesloten konden worden.

De beide deurkozijnen zijn van jonge datum. Het rechtse deurkozijn [foto 11] komt vermoedelijk uit 1936 en er om heen is het metselwerk verrommeld. Het linkse deurkozijn [foto 12], dat toegang geeft tot de gang is smaller geweest. De oorspronkelijke breedte is te zien aan de rollaag boven het kozijn en aan de oude hardstenen onderdorpel [foto 13].

Bovenin de gevel is een dichtgemetselde opening te zien [foto 14], vermoedelijk van de toiletruimte die getekend is op de bouwaanvraag van 1936. Onder dit voormalige toiletraam is een dichtgemetselde sleuf zichtbaar [foto 12], waar vermoedelijk de afvoer van het toilet heeft gezeten.

Ook in deze gevel laat de achterliggende houtconstructie zich aflezen door middel van gevelankers. In combinatie met de gevelankers in de voorgevel betreft het een enkelvoudige balklaag van gevel naar gevel met in het midden een onderslagbalk.

De houten bakgoot, te zien op afb. 7, heeft plaats gemaakt voor een zinken mastgoot.

Linkergevel arbeidershuisjes

Deze gevel is in de loop van de tijd sterk gewijzigd [foto 03,04]. Dat achter deze gevel twee of drie arbeidershuisjes waren is nauwelijks afleesbaar. Dat geldt nog in sterkere mate voor het interieur, maar daarover verderop in het rapport.

De gevel is opgetrokken in kruisverband met verschillende lagenmaat. Rechts is de lagenmaat $10L+V=47,5\text{cm}$ en links is dat $10L+V=49,5\text{cm}$. In het gevelmetselwerk zijn diverse bouwsporen zichtbaar.

- Boven het rechter raamkozijn [foto 15] en links van het rechter deurkozijn [foto 16] zijn rollagen aanwezig. Gelet op het onderliggende metselwerk waren dit rollagen onder kozijnen. Opmerkelijk is de rollaag links van de rechterdeur. De verhoging die op de opmetingstekening van 1985 staat getekend, stopt links van het genoemde deurkozijn. Dat betekent dat de verhoging zich verder naar achteren heeft uitgestrekt dan in 1985 nog aanwezig was. Op een oudere foto uit 1969 zijn de openingen, behorend bij de aangetroffen rollagen, niet te zien. De situatie op genoemde foto heeft er nog anders uitgezien.
- Het linkse deurkozijn met rabatwerk [foto 04] is van na 1985. Volgens informatie van de huurder heeft de groenteboer die vanaf 1958 het pand betrok, deze grote opening gemaakt om naar binnen te kunnen rijden met de auto. Boven deze opening is metselwerk van een groter formaat baksteen aanwezig ($22\times 10,8\times 5,5\text{cm}$).
- Rechts van het rabatwerk is net boven straatniveau een rollaag zichtbaar. Mogelijk van een kelderkozijn.

- Een deel van de gevel is gestuct [foto 16]. Reden onbekend, maar mogelijk om bouwsporen te maskeren?

De beide deurkozijnen zijn niet oud, de beide raamkozijnen wel. De ramen zijn van een jongere datum. Bij het rechter raamkozijn [foto 17] zijn de vier duimen van de luiken nog aanwezig. Bij het linker raamkozijn [foto 18] is te zien dat de bovenste luikduimen zijn afgeslepen. Gelet op de negge's is de situatie van de rechterdeur en het kleine raamkozijn links ooit anders geweest.

4.3.4 Achtergevel

De achtergevel van het voorhuis is gestuct en van de arbeidershuisjes bekleed met potdekselwerk [foto 02]. Hierdoor zijn geen bouwsporen waarneembaar die iets kunnen vertellen over de geschiedenis van het pand. Het enige dat zichtbaar is op de zolder van de arbeidershuisjes is dat achter het potdekselwerk in de top een gevelraamkozijn aanwezig is [foto 19].

4.3.5 Rechtergevel

Voorhuis

De rechtergevel is qua opbouw en vormgeving vergelijkbaar met de voorgevel. Echter zijn er wel meer bouwsporen van zaken die zijn gewijzigd. Ook is het metselwerk niet strak uitgevoerd in kruisverband, maar afwisselend in staand- en kruisverband [10L+V=48,5cm]. Iets boven de helft van de gevel bestaat het metselwerk uit een meer orangere steen dan eronder. Bovendien is bij de voorgevel een staande naad tot ongeveer dezelfde hoogte aanwezig [foto 20]. Is hier sprake van een bouwphase?

Het type voegwerk is door verwerking moeilijk te zien, maar waarschijnlijk doorgestroken werk met gesneden stootvoegen en een dagge in de lintvoegen. Enkele ankers zijn afwezig en bij enkele ankers is ingeboet metselwerk te zien [foto 21]. De reden zou kunnen zijn dat vloerbalken zijn vervangen en er gaten zijn gemaakt om met de vloerbalken te kunnen manoeuvreren.

In het verlengde van de gang is aan de buitenzijde een dichtgemetselde deuropening aanwezig uitgevoerd in een rode steen van 21,5x10x5,0cm [foto 22]. Het opmerkelijke hiervan is het uitgetande metselwerk boven- en onder en in het midden. Volgt deze dichtmetseling de oude opening of is dit een bewuste actie geweest om met bloktanden enig verband te krijgen tussen oud en nieuw metselwerk?

Er zijn sporen van dichtgezette (kelder)ramen. Ook bevinden zich in deze gevel enkele niet oorspronkelijke raamkozijnen. Bij een van deze jongere raamkozijnen is te zien dat twee ankers zijn ingekort.

Rechts in de gevel zijn de bouwsporen moeilijk te lezen [foto 23-27]. Het metselwerk komt een steendikte naar buiten. Het vreemde is dat het verdikte metselwerk helemaal links niet in de gevel is ingetand, maar direct links van de hemelwaterafvoer wel. Bij de overgang naar de lage gevel van de arbeidershuisjes is een schuinafgekapte staande naad aanwezig. Het lijkt erop dat een oudere gevel is afgekapt en de gevel van de arbeidershuisjes er tegen aan is gemetseld. In de verdikking zijn ook rollagen aanwezig en boven de verdikking bevindt zich in de gevel een zandstenen lijst.

De houten bakgoot, te zien op afb. 7, heeft plaats gemaakt voor een zinken mastgoot.

De bouwsporen in de rechter gevel doet vermoeden dat de onderste helft een oudere bouwphase verbergt van voor 1777.

Arbeidershuisjes

Op eenderde van de gevellengte (gezien vanaf achterzijde voorhuis) wordt de gevel onderbroken door een staande bouwnaad. Links van deze bouwnaad is het metselwerk opgetrokken in kruisverband [10L+V=50cm] [foto 28], rechts in halfsteensverband [10L+V=57cm] [foto 29].

Links van de genoemde bouwnaad zijn twee kelderkozijnen dichtgemetseld [foto 30]. Hoger in de gevel bevinden zich twee niet originele raamkozijnen [foto 28].

De gevelopeningen in het halfsteens metselwerk lijken er deels vanaf het begin gezeten te hebben en deels later aangebracht. Waarschijnlijk gaat het om hergebruikt materiaal.

Volgens mededeling was de toegang tot het achterste huisje de dichtgemetselde deuropening, rechts in de gevel [foto 31].

4.4 Constructie

In de volgende paragrafen vind u een analyse van de opbouw van de constructie. Daar waar relevant, wordt ingegaan op de toepassing van verschillende materialen, type constructies en verbindingstechnieken.

4.4.1 Fundering

Over de fundering zijn geen gegevens bekend.

4.4.2 Kelder

Er zijn wel sporen aanwezig van een kelder rechtsachter in het voorhuis en in de directe aanbouw erachter. De kelder van het voorhuis was in 1918 al niet meer aanwezig. Van de andere kelder is niet bekend wanneer deze verwijderd is.

4.4.3 Draagconstructie

Voorhuis

De draagconstructie bestaat uit dragende bakstenen wanden en houten balklagen voor de verdiepingvloeren. De dragende wanden zijn de gevels en de steenachtige binnenwanden met de nodige stalen balken die tijdens verbouwingen zijn ingebracht. De houten balklagen zijn vrijwel niet te zien. In de toiletruimte op de begane grond is te zien dat de onderzijde van de houten vloer dekkend is geschilderd [foto 32]. Van de zoldervloer is bij het trapgat te zien dat de vloerblak een profiel heeft [foto 33]. Mogelijk duidt dit profiel er op dat de vloerbalken zichtwerk was.

Arbeiderswoningen

Ook bij dit gedeelte bestaat de draagconstructie uit dragende bakstenen wanden en een houten balklaag voor de zoldervloer. Volgens informatie vormen de houten binnenwanden een onderdeel van de draagconstructie. De gevels zouden aan de houten wanden verankerd zijn, maar dat is vanwege afwerkingen nu niet zichtbaar.

In de zoldervloer zijn nog twee oude houten balken aanwezig met afm. 145x155mm. De overige houten balken zijn moderner met afm. van 75x175mm.

4.4.4 Kapconstructie

Voorhuis

De kap betreft een grenen gordingenkap [foto 34] en wordt gedragen door de beide topgevels en drie nokstijlspanten. Alleen op de eerste twee spanten, gezien vanaf de voorgevel, zijn gehakte telmerken aangetroffen [foto 35]. De spanten hebben afm. 120x170mm. De nokstijl staat dwars op de spanttussenbalk. De gordingen, met afm. 115x175mm zijn ingelaten in de spanten met draagklossen op de spantbenen [foto 36]. Het verband in lengterichting wordt verkregen door schoren die zijn vastgespijkerd op de spantbenen en de gordingen, afm. 90x90mm, zonder inkepingen. De verbindingen van de spanten zijn traditioneel met pen- en gat en toognagels.

Arbeiderswoningen

De kap van de arbeiderswoningen wordt gedragen door vier schaarspanten [foto 37] en beide achtergevels. De afm. van de spanten zijn 65x165mm met halfhoutse overkepingen. Het meest voorste spant is een modern spant, geplaatst tijdens de dakverlaging van na 1985. Ook de nokgording is modern met afm. 90x90mm. Ook de gordingen komen uit de tijd van de dakverlaging, 65x165mm. De drie oudere spanten hebben sporen van oudere bewoning, zie interieur.

4.5 Interieur

4.5.1 Begane grond

Voorhuis

In de voorste ruimte ligt zeil over een granitovloer uit 1958. Er zijn geen sporen van oude schouwen aangetroffen in vloer of plafond. Het plafond is een verlaagd plafond met gipsplaten er boven en een beklede (stalen) balk. Ook de onderdorpel van de binnendeurkozijn naar de gang is van granito [foto 38]. De wanden zijn voorzien van pleisterwerk met v-naad. Onder deze naad heeft het pleisterwerk een bepaalde structuur waardoor er als het ware een lambriserings in pleisterwerk ontstaat [foto 39].

In de gang liggen marmeren vloertegels met afmetingen van 51x52cm [foto 40]. De buitendeur als toegang van de gang is smaller geweest. Onder de huidige deur ligt een oude hardstenen onderdorpel [foto 13] waarvan de doorgaten voor de stijlen/ neuten zichtbaar zijn. Het pleisterwerk in de gang is hetzelfde als in de winkelruimte. In de gang is nog een gedeelte van een oude gestucte lijst zichtbaar [foto 41], vermoedelijk uit 1918.

De trap is een moderne stalen spiltrap [foto 42]. De wanden om de spiltrap zijn bekleed met houten schrootjes en de vloer onder de trap is van beton. Bij de trap is links nog een aanzet te zien van de schuine wand uit 1918 [foto 43].

De toiletruimte dateert van 1936-1958 en heeft een zgn. Bruynzeeldeur met vier staande panelen. Verschillende paneeldeuren zijn aan één of beide zijden met plaatmateriaal bekleed.

De tussenwand met gang naar achteren is in 1958 verplaatst. Ook de verdere invulling rechtsachter dateert van na 1958.

De schouw in de grote kamer linksachter is van oorsprong oud, maar de huidige uitmontering is jong [foto 44]. De binnenbetimmeringen van de gevelkozijnen in deze kamer zijn nog oude geprofileerde lijsten, zoals de koplatten en voor een deel belegstukken en architraven onder de vensterbanken.

Bruynzeeldeuren

De firma Bruynzeel was in 1921 de eerste, die besloot seriematig deuren te gaan vervaardigen. Het gaat dan om deuren die vanaf 1921 door de firma Bruynzeel werden vervaardigd en die te herkennen zijn aan een standaardmaat en een standaardvorm.

In de toiletruimte is in een gat in het plafond te zien dat de onderzijde van de houten vloer dekkend geschilderd is geweest [foto 32] en er zijn meerdere kleurlagen over elkaar aanwezig.

Arbeidershuisjes

De structuur van de oude huisjes is geheel weg. Jongere binnenwanden en alle gevels zijn afgewerkt met triplex. De mogelijk steenachtige wand achter de trap is oud [foto 45]. Er zijn geen oude aftimmeringen aangetroffen.

4.5.2 Verdiepingen

Eerste verdieping voorhuis

De verdieping is in drieën verdeeld. Een grote kamer aan de voorzijde en aan de achterzijde. Tussen voor- en achterkamer een overloop die in 1936 is gesplitst in een overloop en toiletruimte (mogelijk met douche). Tussen trap en overloop bevindt zich over de volledige breedte en hoogte een oude houten schotwand met de toegangsdeur naar de zoldertrap [foto 46,47]. De deur is een paneeldeur met pen- en gatverbinding en knieren als scharnieren. Opmerkelijk is dat de panelen van eiken zijn en de rest van grenen.

De wand tegenover de trap is van jonge datum. Het oudere dekkend geschilderde schrotenplafond loopt vanaf de trap door tot aan de buitengevel. De jongere tussenwand is eronder geplaatst [foto 48]. Voor zover zichtbaar zijn geen sporen van de toilet uit 1936 in het plafond zichtbaar. Het plafond zou dan van relatief jongere datum zijn, maar heeft wel meerdere kleurlagen. Het buitenkozijn heeft oude belegstukken, maar nieuwe ramen.

De kamer direct achter de voorgevel heeft voorzetwanden. De kozijnen in de voorgevel bezitten nog de oude belegstukken, maar heeft nieuwe ramen. Het plafond is zachtboard en de vloer is bedekt met vloerbedekking. In de linkerhoek is een schouw aanwezig [foto 49]. De toegang naar de voorste ruimte bestaat uit een oud deurkozijn met oude deur (geen Bruynzeeldeur) en bekleed met triplex. Het kozijn heeft geprofileerde koplatten.

De grote ruimte achter [foto 50] heeft hetzelfde plafond als de overloop. De toegang tot deze ruimte is jonger. In het plafond is een bouwspoor zichtbaar van mogelijk een binnenwand uit 1936. In de zoldervloer bevindt zich een luikopening [foto 51]. Ook hier zijn voorzetwanden aanwezig. De wand tussen de oude overloop en de grote ruimte achter heeft verticale houten delen (fragment zichtbaar boven verlaagd plafond).

De trap naar zolder [foto 47,52] is een oude grenen trap met heel opmerkelijk een eiken trede als éénnalaatste trede.

Zolderverdieping voorhuis

Op de zolder zijn, een paar meter achter de voorgevel twee versleepte schoorsteenkanalen aanwezig [foto 53] die gedragen worden door houten balken van 2x75x130mm met houten delen. De kanalen zijn vierkant 460mm en de draagconstructie steunt af op de onderliggende houten vloer door middel van sloffen. Boven- en onderin de kanalen zijn stalen inspectieluiken aanwezig, waarvan er één ontbreekt. De datering van de kanalen is onbekend, mogelijk uit 1918. Bij de achtergevel is een derde schoorsteenkanaal.

De houten zoldervloer is bekleed met vloerdelen met een dikte van 30mm en een wisselende breedte van 240-270mm. Het dakbeschot bestaat uit kraaldelen met een werkende breedte van 115mm.

Zolderverdieping arbeidershuisjes

Zoals al eerder aangegeven heeft de kap van de arbeiderswoningen vier schaarspanten waarvan drie oud zijn en één van recente datum. Op één van de oude spanten zijn sporen aanwezig van een genagelde jutebekleding [foto 54]. Deze sporen duiden op bewoning en de veronderstelling is dat op zolder een slaapvertrek is geweest. Ook is in de tussenwand op zolder een opening aanwezig direct achter de achtergevel [foto 55]. Was dit een buitenopening? Dat zou betekenen dat het pand smaller is geweest. Het kan ook zijn dat deze opening de toegang vormde naar het veronderstelde slaapvertrek. Het is een kleine opening, maar het zou kunnen wanneer er gebruik is gemaakt van een ladder om naar boven te gaan.

Het oude spanthout is witgekalkt en het achterste spant heeft een okerkleurige afwerking gehad. Ook is de tussenwand aan de 'buitenzijde' geslempd en voorzien van een okerkleur [foto 56, voor de foto is een steen losgewrikt].

5 Waardestelling

De waardestelling vindt plaats op het beschouwingniveau van het gebouw. De waarde van de verschillende onderdelen wordt dus bepaald in relatie tot het gehele pand. Een zgn. interne waardestelling.

categorie 1	hoge monumentwaarden, deze zijn van cruciaal belang voor de structuur en/of de betekenis van het object of gebied
categorie 2	positieve monumentwaarden, deze zijn van belang voor de structuur en/of de betekenis van het object of gebied
categorie 3	indifferente monumentwaarden, deze zijn van relatief weinig belang voor de structuur en/of de betekenis van het object of gebied

5.1 Interne waardestelling

onderdeel	cat.	vanwege/ getoetst aan ²
Exterieur		
Bouwmassa	1	De bouwmassa van het voorhuis is vanaf de bouwtijd (1777) vrijwel ongewijzigd gaaf aanwezig.
	2	De bouwmassa van de arbeidershuisjes is aanzienlijk aangetast door de verlagingen van de kap.
Gevels		
Voorgevel voorhuis	1	De voorgevel is voor een groot deel nog gaaf aanwezig en wordt hoog gewaardeerd. De gepleisterde gevel met grote etalageruit werkt niet storend op het geheel maar vanwege jonge datum en zonder bijzondere detaillering of materiaaltoepassing lager gewaardeerd. Omdat de etalageruit een bepaald tijdsbeeld weergeeft en een relatie heeft met de verbouwing tot groentewinkel waar het aanbrengen van de granitovloer onderdeel van uit maakt, wordt er toch enige waarde aan de etalageruit toegekend.
	2	
	1,3	De schuifraamkozijnen hebben vanwege ouderdom en aanwezige bouwsporen van een andere raamverdeling een hoge waardering. De ramen echter hebben geen historische waarde.
Linkergevel voorhuis	1	De linkergevel is voor een groot deel nog behoorlijk gaaf aanwezig en in combinatie met diverse bouwsporen als vertegenwoordiger van verschillende bouwfases, wordt de gevel hoog gewaardeerd.
	3	De deurkozijnen en de ramen op de begane grond hebben

² : Getoetst aan: algemeen historische waarden, ensemblewaarden of stedenbouwkundige waarden, architectuurhistorische waarden, bouwhistorische waarden en waarden vanuit de gebruikshistorie.

onderdeel	cat.	vanwege/ getoetst aan ²
		vanwege geringe ouderdom en afwijkende/ storende indeling geen historische waarde.
<i>Linkergevel</i> <i>arbeidershuisjes</i>	1	De schuifraamkozijnen hebben vanwege ouderdom en aanwezige bouwsporen van een andere raamverdeling en sporen van buitenluiken een hoge waardering.
	2	Deze gevel is enorm verstoord. De kap is ten minste in twee fasen verlaagd en de indeling van de arbeidershuisjes is nauwelijks afleesbaar. Om deze redenen wordt de gevel lager gewaardeerd, maar als vertegenwoordiger van voormalige arbeidershuisjes als karakteristiek van het gebied waarin ze staan, wordt er een positieve waarde aan toegekend.
	3	Deze positieve waarde geldt niet voor de deurkozijnen, deuren en de ramen.
<i>Achtergevel</i>	2	Vanwege sporen van de oude geveluitstraling (luiken, schuiframen) hebben de raamkozijnen evenals de gevels een positieve waarde.
	1,2	De achtergevel, behorend bij het voorhuis of arbeiderswoningen, hebben dezelfde historische waarde als het volume waar het toe behoort.
<i>Rechtergevel</i> <i>voorhuis</i>	1	De rechtergevel is voor een groot deel nog behoorlijk gaaf aanwezig en in combinatie met diverse bouwsporen als vertegenwoordiger van verschillende bouwfases en mogelijk zelf een oudere bouwfase dan 1777, wordt de gevel hoog gewaardeerd.
	2,3	De aanwezige raamkozijnen hebben minder of geen historische waarde.
<i>Rechtergevel</i> <i>arbeidershuisjes</i>	2	Voor deze gevel geldt hetzelfde als de linkergevel.
Constructie		
Fundering	(1)	Onbekend wat voor fundering onder het pand staat.
Kelder	(?)	Mogelijke fragmenten van kelders niet bekend en niet te waarderen.
Draagconstructie voorhuis		
<i>Dragende wanden</i>	1,3	Afhankelijk van bouwjaar, bouwfase en verstoring door verbouwingen zijn de dragende wanden verschillend gewaardeerd.
<i>Vloeren</i>	(1)	De houten vloeren dateren vermoedelijk uit de bouwtijd van het pand. Om deze reden worden de houten vloeren hoog gewaardeerd.
Draagconstructie arbeidershuisjes		
<i>Dragende wanden</i>	2	Mogelijk dat naast de trap een fragment aanwezig is van een oude binnengevel. De dragende wanden worden net als de gevels als vertegenwoordiger van voormalige arbeidershuisjes, als karakteristiek van het gebied waarin ze staan, positief gewaardeerd.

onderdeel	cat.	vanwege/ getoetst aan ²
<i>Vloeren</i>	2,3	De zoldervloer is van een jonge datum en er wordt, behalve aan een tweetal oude vloerbalken, geen historische waarde aan toegekend. De twee oude vloerbalken als vertegenwoordigers van oudere bouwfases worden positief gewaardeerd.
Kapconstructie		
<i>Voorhuis</i>	1	De kapconstructie is nog gaaf aanwezig.
<i>Arbeidershuisjes</i>	2,3	Voor de kap geldt hetzelfde als de zoldervloer. Deze is van een jonge datum en er wordt, behalve aan een drietal oude spanten, geen historische waarde aan toegekend. De drie oude spanten als vertegenwoordigers van oudere bouwfases worden positief gewaardeerd.

Interieur

Begane grond

<i>Voorhuis</i>	3	De zichtbare plafonds hebben geen historische waarde. Wat mogelijk nog boven de zichtbare plafonds aanwezig is, is niet gewaardeerd.
	1,3	De beide wanden van de centrale gang worden vanwege ouderdom en het aflezen van de oude structuur van het pand hoog gewaardeerd, evenals de aanwezige paneeldeuren in deze wanden. De overige binnenwanden en de moderne stalen trap hebben geen historische waarde.
	1	De schouw in de kamer linksachter wordt hoog gewaardeerd als oude plaats van de stookruimte, al heeft de huidige afwerking geen historische waarde. Vermoedelijk zijn de oude kanalen (en mogelijk afwerkingen) achter de huidige afwerking aanwezig.
<i>Arbeidershuisjes</i>	2,3	Behalve de mogelijk nog aanwezige oude stookplaats (is nu geheel omtimmerd) heeft het interieur geen historische waarde.

Verdiepingen

<i>Eerste verdieping voorhuis</i>	1,3	De scheidende wanden tussen overloop en voor- en achterkamer hebben vanwege ouderdom en afleesbaarheid van de oude structuur een hoge waarde. De recent geplaatste scheidingswand heeft geen waarde.
	2,3	Het plafond in de voorkamer en het direct zichtbare plafond in de kleine ruimte hebben geen waarde. Aan de overige plafonds wordt een positieve waarde toegekend.
	1	De trap naar zolder en het aansluitende schotwerk heeft samen met de toegangsdeur een hoge monumentale waarde.
<i>Zolderverdieping voorhuis</i>	1	De versleepte schoorsteenkanalen hebben vanwege sporen van gebruik een hoge waarde. Verder zijn op zolder geen monumentale onderdelen aanwezig, behalve de eerder genoemde spanten en de trap.
<i>Zolderverdieping arbeidershuisjes</i>	3	Op zolder geen monumentale onderdelen aanwezig, behalve de eerder genoemde drie oude spanten.

Andere historische aspecten

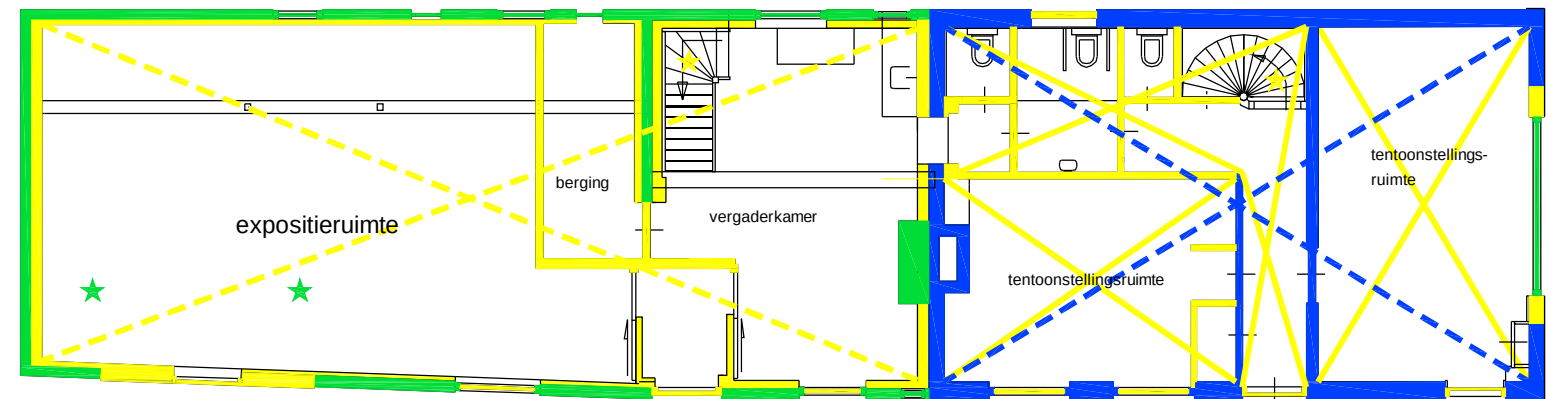
Gebruikshistorie	1	De scheiding tussen wonen en werken (door middel van de grote voorruimte, gang en de ruimten achter) is in het voorhuis nog duidelijk afleesbaar. De winkelpui is als fenomeen een belangrijk element als vertegenwoordiger van het gebruik van de ruimte direct achter de voorgevel.
	3	Het gebruik van de achterliggende laagbouw als arbeidershuisjes is aan het interieur niet meer afleesbaar.
Ensemblewaarden	2	De combinatie van een hoog voorhuis met de lagere arbeidershuisjes heeft vanuit de gebruikshistorie enige waarde en wordt om die reden positief gewaardeerd.

5.2 Waardestellingsrepresentatietekeningen

- hoge monumentwaarden, deze zijn van cruciaal belang voor de structuur en/of de betekenis van het object of gebied
- positieve monumentwaarden, deze zijn van belang voor de structuur en/of de betekenis van het object of gebied
- indifferente monumentwaarden, deze zijn van relatief weinig belang voor de structuur en/of de betekenis van het object of gebied

De waardering van zichtbare plafonds boven de ruimten in de plattegrond wordt weergegeven met een gekleurd kruis. Onzichtbare oudere plafonds zijn niet gewaardeerd. Wanneer het kruis gestreept is, gaat het om de waardering van de bovenliggende vloerconstructie en/ of kapconstructie. Onzichtbare vloerconstructies zijn niet gewaardeerd. De waardering van interieuronderdelen wordt weergegeven met een gekleurde ster.

De plattegronden mogen niet op zichzelf geraadpleegd worden. De plattegronden vormen een onafscheidelijke eenheid met de tekst. Sommige waarden zijn niet of nauwelijks op tekening aan te geven. Denk hierbij aan bijvoorbeeld immateriële waarden.

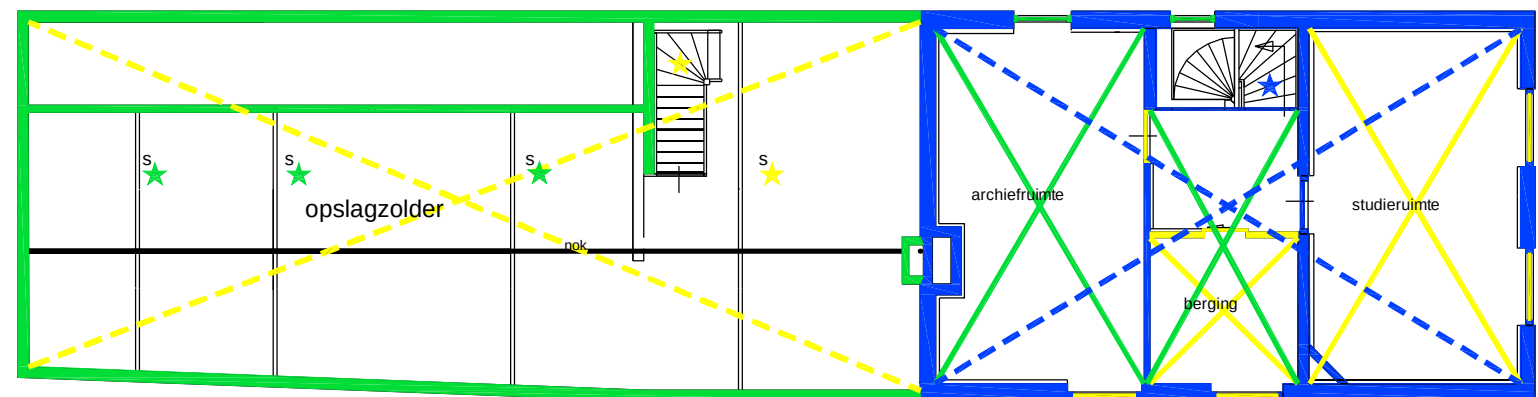

Begane grond

- hoge monumentwaarden
- positieve monumentwaarden
- indifferente monumentwaarden

15 januari 2016

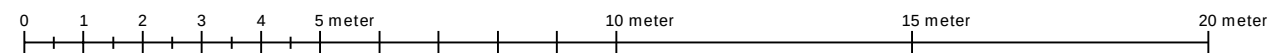
W.G. van Reenen

Eerste verdieping voorhuis

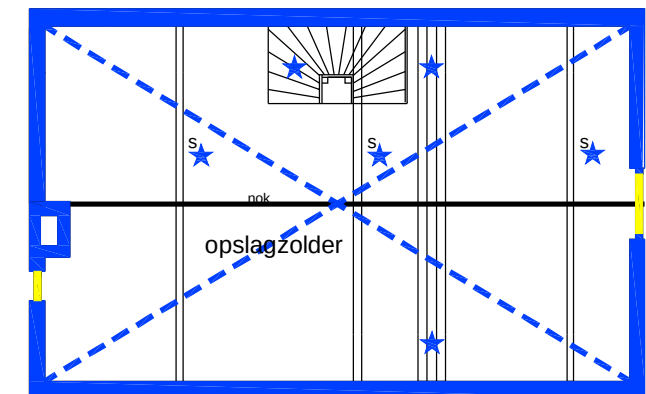
Zolderverdieping arbeidershuisjes

Waardestellingsrepresentatietekeningen

De waardering van zichtbare plafonds boven de ruimten in de plattegrond wordt weergegeven met een gekleurd kruis. Onzichtbare oudere plafonds zijn niet gewaardeerd. Wanneer het kruis gestreept is, gaat het om de waardering van de bovenliggende vloerconstructie en/ of kapconstructie. Onzichtbare vloerconstructies zijn niet gewaardeerd. De waardering van interieuronderdelen wordt weergegeven met een gekleurde ster.

De plattegronden mogen niet op zichzelf geraadpleegd worden. De plattegronden vormen een onafscheidelijke eenheid met de tekst. Sommige waarden zijn niet of nauwelijks op tekening aan te geven. Denk hierbij aan bijvoorbeeld immateriële waarden.

Zolderverdieping voorhuis

6 Advies

Het behoud van de bouwmassa en de gevels van het voorhuis is vereist. Ondanks dat de gevels van de arbeidershuisjes aanzienlijk zijn aangetast, verdient het om te onderzoeken of het behoud van het metselwerk met de aanwezige bouwsporen behouden kan blijven. De gevels zijn in het verleden in tenmiste twee fasen verlaagd en aanpassing van de bouwmassa door het ophogen van de gevels behoort vanuit historisch oogpunt tot de mogelijkheden.

Er ligt een onderzoeksvraag naar de winkelpui in de voorgevel. Het fenomeen winkelpui dient vanuit het gebruik en de nog afleesbare structuur van winkelruimte, gang en ruimten daarachter behouden te blijven. Maar het terugbrengen van de winkelpui van voor 1918 behoort vanuit historisch oogpunt tot de mogelijkheden, mits zorgvuldig gedetailleerd en er rekening wordt gehouden met andere historische aspecten. Met dit laatste wordt bedoeld om het beeld van de voorgevel compleet te maken door rekening te houden met de oude indeling van de schuiframen, de luiken en de houten goten.

De monumentwaarden concentreren zich inpandig vooral in het voorhuis. Vooral op de verdiepingen en slechts gedeeltelijk op de begane grond. Het behoud van de structuur en de draag- en kapconstructie, alsmede de trap naar zolder met aansluitend schotwerk en deur is vereist. Het terugbrengen van de schoorsteen op de beide versleepte schoorsteenkanelen behoort tot de mogelijkheden.

6.1 Overig advies

Bij een aantal onderdelen is nader onderzoek gewenst. Het nader onderzoek is bedoeld om kwetsbare bouwhistorische waarden te documenteren en het nader onderzoek zou verhelderend kunnen werken of tot nieuwe inzichten kunnen leiden.

- Nadat niet monumentale voorzetwanden en plafonds voorzichtig zijn verwijderd, een aanvullende opname uitvoeren. De dan zichtbaar komende bouwsporen kunnen nieuw licht werpen op de bouw- en gebruiksgeschiedenis van het object.
- Afhankelijk van het nieuwe plan eventuele onderdelen die verwijderd worden documenteren zodat in ieder geval bouwsporen worden vastgelegd.
- Gelet op de aangetroffen oudere kleurlagen op onderdelen in combinatie met de ophanden zijnde restauratie/ verbouwing is kleuronderzoek aan te bevelen. Er zijn nog genoeg oude onderdelen (kozijnen, betimmeringen, vloeren e.d.) aanwezig om kleuronderzoek uit te kunnen voeren.

7 Geraadpleegde bronnen

7.1 Literatuur

Er is in dit stadium en vanwege de aard van de ingrepen is zeer beperkt literatuurstudie verricht.

- Alders, G.P. e.a., *Hendrik Ido Ambacht 1332-1982, 650 jaar waard*. Historisch genootschap Hendrik Ido Ambacht (1982).
- Verhoeven, Arie, *Honderd jaar wonen in 't Ambacht. Van algemeen belang naar Rhiant 1915-2015*. Uitgave Historisch Genootschap Hendrik-Ido-Ambacht (oktober 2015).
- Verhoeven, Arie, *Graag gedaan. Herinneringen aan 42 middenstandsbedrijven in Hendrik-Ido-Ambacht*. Uitgave Historisch Genootschap Hendrik-Ido-Ambacht (november 2014).

7.2 Archief

Er is geen eigen archiefonderzoek verricht. Er is gebruik gemaakt van de archiefgegevens die via bouwadviesburo A3 te Mijnsheerenland zijn aangereikt.

8 Bijlagen

8.1 Inventarisatielijst(en)

Om de hoeveelheid informatie te ordenen is een inventarisatielijst gemaakt. De inventarisatielijst is als bijlage bij dit rapport gevoegd als ondersteuning voor diegenen die dit rapport lezen en eveneens onderzoek doen naar de geschiedenis van het object en/ of omgeving.

Datum	Inventarisatiestuk	(dossier)nummer
<i>Gemeentearchief (onderzoek gedaan door bouwadviesburo A3 te Mijnsheerenland)</i>		
1918	[019.01] ³ : Tekening; plan voor een verbouwing van een woonhuis voor den Heer S. de Waard te H.I. Ambacht.	
1936	[019.02]: Tekening behorende bij aanvraag v/d heer J. Maaskant voor eenige verandering van zijn woning Dorpsstraat 102 te H.I. Ambacht. Schaal 1:50.	
22 Nov. 1958	[019.03]: Tekening; Plan voor het verbouwen van de woning Dorpsstr. 102 tot woonwinkel,,huis. voor rek van de heer W. Legerstee te H.I. Ambacht.	
Dec. 1985	[019.04]: Plan voor de restauratie van het pand Dorpsstraat 100 te Hendrik-Ido-Ambacht. Gevels, bestaande toestand.	
Dec. 1985	[019.05]: Plan voor de restauratie van het pand Dorpsstraat 100 te Hendrik-Ido-Ambacht. Plattegronden en doorsneden, bestaande toestand.	
Dec. 1985	[019.06]: Plan voor de restauratie van het pand Dorpsstraat 100 te Hendrik-Ido-Ambacht. Doorsneden, bestaande toestand.	
Ongedateerd	[019.07]: Luchtfoto van het pand met omliggende panden.	
Ongedateerd	[019.08]: Foto van fragment van linkergevel.	
Ongedateerd	[019.09]: Foto van fragment van linkergevel.	
Ongedateerd	[019.10]: Foto van linkergevel en fragment van achtergevel.	
1895	[019.11]: Ansichtkaart met fragment van de voorgevel.	
1905	[019.12]: Foto met fragment van de voorgevel.	
<i>Archief Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed te Amersfoort</i>		
Mei 1969	[019.13]: Foto van voor- en zijgevel van het pand dat aan de Dorpsstraat grenst.	Objectnummer: 126.144

³ : De nummers tussen de haken is de bestandsnaam van het document waaronder deze op de server van Lakerveld ingenieurs- & architectuurbureau BV is opgeslagen.

8.2 Fotoreportage huidige situatie

Foto_01

Foto_02

Foto_03

Foto_04

Foto_05

Foto_06

Foto_07

Foto_08

Foto_09

Foto_10

Foto_11

Foto_12

Foto_13

Foto_14

Foto_15

Foto_16

Foto_17

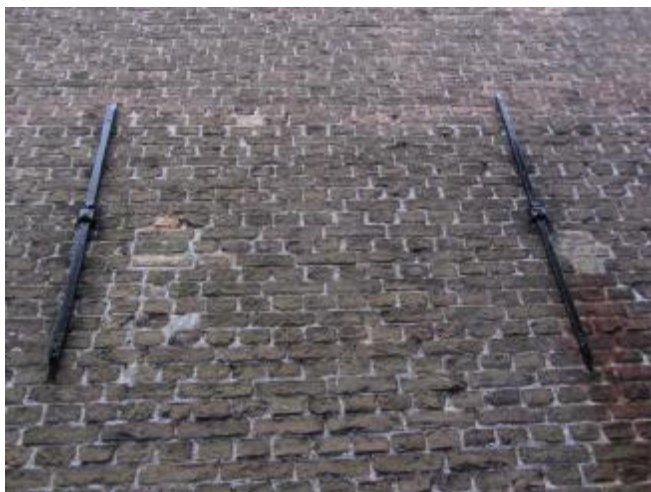
Foto_18

Foto_19

Foto_20

Foto_21

Foto_22

Foto_23

Foto_24

Foto_25

Foto_26

Foto_27

Foto_28

Foto_29

Foto_30

Foto_31

Foto_32

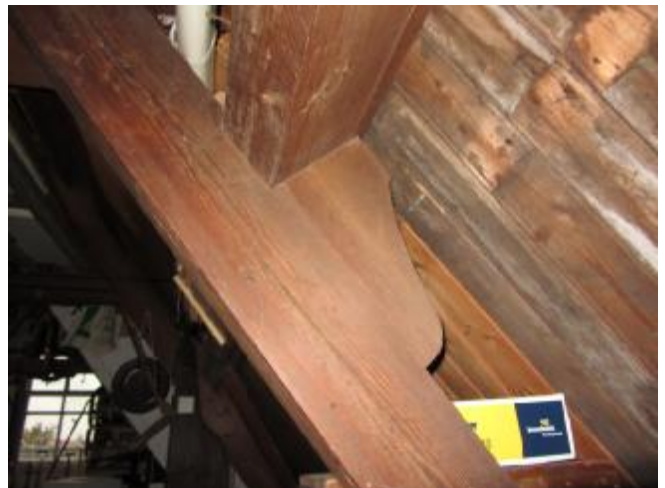
Foto_33

Foto_34

Foto_35

Foto_36

Foto_37

Foto_38

Foto_39

Foto_40

Foto_41

Foto_42

Foto_43

Foto_44

Foto_45

Foto_46

Foto_47

Foto_48

Foto_49

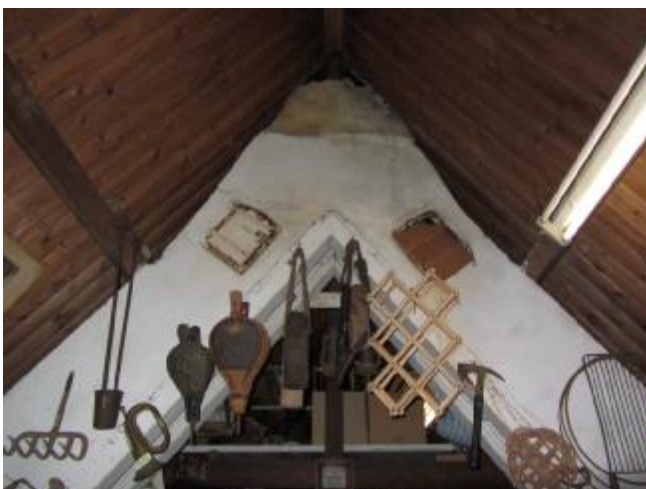
Foto_50

Foto_51

Foto_52

Foto_53

Foto_54

Foto_55

Foto_56